مێشکی عەرەب ... هەندرێن شێخ راغب

عەرەب کێشەیەکی هەیە، لەسەرەتاوە تێ ناگات، هەتا کۆتایی، ئەوکاتیش زۆر درەنگە، لەکۆتاییدا لەشتەکان تێدەگات، سەرەتا بەهەموو هێزی خۆتەوە لە بناگوێی هاوار بکە تێ ناگات.
ئەوکاتەی تورکیا پەلاماری عەفرینیدا، پەیجو لاپەڕەی ئەنتەرنێتی دەوڵەتە عەرەبییەکان پڕبون لە ستایشو حەماسەتی پشتگیری ئەردۆغانو سوپاکەی، جەژنیان گرتبوو بەهۆی لەناوبردنی کورد. چەندە هاواریان کرد ئەمە نەخشەیەکی ناسیۆنالیستیو رەگەزپەرستی تورکە لە بەرگی ئیخواندا، خزمەت نییە بە ئیسلامو ئاشتی ناوچەکە، تکایە عەرەب گوێ بگرە. ئەوان زیاتر حەماسەتیان دەگرت. بەس پڕۆژەی (گاپ) بەسە بۆ ئەوەی هەرچی عەرەبە دژی تورکیا بێت، چونکە ئەم پڕۆژەیە روباری دیجلەو فورات دەگرێتەوەو عەرەب لەبێ ئاویدا دەخنکێت..لێرەدا بە ژمارەو داتا رونی دەکەینەوە:
رۆژهەڵاتی ناوەڕاستو تایبەت دەوڵەتە عەرەبییەکان، وشکترینو بێ ئاوترین ناوچەی جیهانن، گەشەی دانیشتوانی ئەم ناوچەیە لەهەموو جیهان زیاترە کە 3% ساڵانە،”ڕووباری فوڕات بەگشت لقەکانییەوە حەوزێکی گەورەی دروست کردووە کە 000،444 کیلۆمەتری چوارگۆشە داگیردەکات. لەم ڕووبەرە گەورەیەدا بەنزیکەیی نیوەی دەکەوێتە خاکی عێراقەوە کە دەکاتە ٤٦٪ و ڕێژەی ٣٣٪ لەناو خاکی تورکیایە وئەوەش کە دەمێنێتەوە کە دەکاتە 19٪ دەکەوێتە خاکی سوریا. بەهەمان شێوەش ڕووباری دیجلە لەگەڵ هەموو لقەکانییەوە ڕووبەری ٣٨٧،٦٠٠ کیلۆمەتری چوارگۆشەی ئاودار کردووە، بەجۆرێك کە سێیەکی حەوزی ڕووبارەکە واتا 75٪ دەکەوێتە خاکی عێراقەوە و ڕێژەی ١٥٪ دەکەوێتە تورکیا، و ڕێژەی ٠،٣ دەکەوێتە سوریا.لەم ژمارانەوە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە بەشی هەرە زۆری ئاوی هەردوو ڕووبارەکە و حەوزی نێوان دوو ڕووبارەکە دەکەوێتە خاکی عێراقەوە. نزیکەی نیوەی ڕووبەری ئاوی ڕووباری دیجلە و سێیەکی ڕووبەری ئاوی ڕووباری فوڕات لە ناو خاکی عێراقدایە”. تورکیا ئەم ئاوە لە عەرەب دەگرێتەوەو پێنج پارێزگای ناوەڕاستو باشوری عێراق کە دەکاتە شەش ملیۆن کەس بەتەواوی بێ ئاو دەبنو دەبێت چۆڵ بکرێن، بەپێی زانیارییەکانی نەتەوەیەکگرتووەکان بەهۆی سیاسەتەکانی تورکیاوە شەش ملیۆن هاوڵاتی عەرەبی عێراق دەبێت ئاوارە بنو کۆچ بکەن. زەنگاوو هۆرەکان وشك دەبنو شارو کشتوکاڵو ئاوەدانی لەپێنج پارێزگای عێراق

نامەنەت، کەچی عەرەب دژی کوردەو هەلهەلە بە هاتنی سوپای تورکیا لە دەدات.

پرۆژەی گاپ ناوەکی تورکیە، بیرۆکەی پرۆژەکە بۆ هەفتاکانی سەدەی پێشوو دەگەڕێتەوە کە رووبەری پرۆژەکە نزیکەی لە (10%) رووبەری گشتی تورکیا پێك دەهێنێت ، تەچوونی پرۆژەکە لە نێوان (6% بۆ 9%) بوودجەی گشتی تورکیایە. پرۆژەی گاپ جگە لەوەی گەورەترین پرۆژەی ئاوی تورکیایە و یەکێکە لە پرۆژە گەورەکانی جیهان(بە چوارەم گەورەترین بەنداوی جیهان ئەژماردەکرێت) ، پڕۆژەی (GAP) پێکدێت لە ٢٢ بەنداوی گەورە و ١٩ وێستگەی هایدرۆلیکی و ٢ تونێلی ئاودێری. 13 پرۆژەی سەرەکیی کە حەوتیان لەسەر رووباری (فورات) و شەشیان لە رووباری (دیجلەوە)، پرۆژەی گاپ هەردوو رووبارەکە دەکاتە یەك و بە کەکرەوەی ئاوی فورات و دیجلە دادەنرێت، بەشێوەیەك لە (80%) پشت بە ئاووی رووباری فورات و لە (20%) پشت بە ئاوی رووباری دیجلە دەبەستێت. پرۆژەکە دەبێتە هۆی سرینەوەی (340) شار و شاروچکە و گوندشین وە دەست بەسەراگرتنی (200) شوێنەواری مێژووی کوردی.

تورکیا شێوەکی ستراتیژی گەورە بەئاو دەکات، سەرەتای نەوەدەکانی سەدەی رابردوو، نەجمەدین ئەربەکان گوتی: ئێمە وا دەکەین لە داهاتوودا یەك بەرمیل ئاو بە یەك بەرمیل نەوت بە دەوڵەتانی عەرەب بفرۆشین. بەڵام بەوا ناکەم هەشتا مەشکی عەرەب ئەم قسەیەیان بیستبێت؟.

ئێستا تورکیا لە سوریا، عێراق، لیبیا، سۆمال، سودان، یەمەن، قەتەر، چەندین ناوچەی دیکە لە بەرنامەی دان، بنکەی سەربازیو هێزی خۆی بەربڵاوکردۆتەوە، کە لەداهاتودا عەرەب دەکاتە پاشکۆی خۆی. بەیە گرنگە بپرسین ئایا عەرەب مێشکی کەی تێدەگات پڕۆژەکە زۆر مەترسیدارە بۆ کیانی عەرەبی؟

کە چارەسەری زۆر باش هەیە، ئەگەر عەرەب بتوانێت کاریان لەسەریان بکات:

یەك: پێویستە لە عێراق عەرەب کێشەی کەرکوكو دارایی‌و بودجەو نەوت و وزە لەگەڵ کورد چارەسەر بکات.کوردیش هەرێمی کوردستان رێك بخاتەوەو شەفافیەتو نەزاهەتی داهات و خەرجیەکان وەك خۆی جێبەجێ بکات. ئەوە بزانێت نەمانی موچەو جوڵەی بازاڕو بژێوی خەڵك خەونی سیاسی کورد لەبار دەبات.

وە پێکەوە بلۆك بەندی توند دروست بکەن.. هەرچەندە ئەم قسەیەی خۆم پەچەوانەی زۆربەی نوسینەکانی دیکەمە لەسەر عێراق، بەڵام بەشکم عەرەب هەستی کردبێتو کوردیش ئەوە بزانێت هەرێمی کوردستان بەم جۆرە ئیدامە نادرێت؟.

دوو: پێویستە دەوڵەتانی عەرەب، تورکیا لەسوریا دەربکەن، بە تایبەت

لە عەفرین‌و ئیدلەب، قۆناع□ک□ وا دەخوازێت، مەبەست خزمەت کردنی بەشار ئەسەدو کورد نیە، قۆناغی ئەمنی قەومی وا دەخوازێت.

سێ: گرنگە لە لیبیا هەیمەنەو بونی تورکا کۆتایی پێ بهێنن، ئەمەش پڕۆژەی گەمارۆدانی عەرەب لەلایەن تورکیاوە کۆتایی پێ دێنێت.

چوار: پشتیوانی ئۆپۆزسیۆنی تورکی‌و کوردی ناوخۆی تورکیا بکەن لەهەڵبژاردنی داهاتوو، لەرووی ماددی‌و مەعنەوی.

پێنج: لە ئەنجومەنی ئاسایش‌و نەتەوەیەکگرتوەکان، بیست‌و دوو نوێنەریان هەیە، دنیایەك دەوڵەتیان هەیە، دەتوانن دبلۆماسیانە کاری جدی بکەن.

شەش: پشتیوانی کورد بکەن لە سوریاو عێراق‌و شان بەشانی بوەستن.

چونکە کورد دەتوانێت لەسنورەکانەوە گەمارۆی ستراتیژی تورکیا رابگرێت، ئەمەش دەرفەتێکی باشە بۆ ئەمنی قەومی عەرەبی.

بۆ داتاو ئامارەکان سودم لەم سەرچاوانە وەرگرتوە:

سەرچاوە:1- ئاسایشی ئاو لە عێراق و هەرێمی کوردستان و لێکەوتەکانی، قارەمان موحەمەد حەسەن

2-ئاسایشی ئاو لە هەرێمی کوردستان و کاریگەری وڵاتانی دراوسێ) پڕۆژەی گاپ بەنمونە، د.یونس عەلی

ناوەندی کوردستان بۆ توێژینەوە لەململانێ و قەیرانەکان